

1992 - רע"פ 2105/92 רב"ט קרמר נ' התצ"ר - סמכות קצין

משטרה צבאית בכיר להוצאת צו לבדיקת סמים מסוכנים

מאת :

סגן דניאל אבבה, תובע בפרקליטות עריקים, התביעה הצבאית

רס"ן יעל פפר-פינרסקי, רת"ח עניינים מיוחדים וחירום, התביעה הצבאית

בחיבור זה תוצג החלטה בבקשת רשות ערעור על פסק דין של בית הדין הצבאי לערעורים בעניין סמכות קצין משטרה צבאית בכיר להוצאת צו לבדיקת סמים מסוכנים (צו קש"ב). נשיא בית המשפט העליון שמגר קבע, כי אין לצמצם את סמכויותיו של קצין השיפוט הבכיר להוצאת הצו בשל חיוניותה של הבדיקה לשמירה על כוונות הצבא ועל כשירות החיילים שימלאו את תפקידם באופן ראוי.

רקע עובדתי

בשנת 1983 תוקן חוק השיפוט הצבאי, התשט"ו-1955, במסגרת תיקון מס' 16 לחוק, ועוגן בו כלי אכיפה נוסף נגד שימוש בסמים והחזקתם בצבא. תיקון החוק העניק לקצין שיפוט בכיר סמכות להורות לחייל להיבדק בבדיקה לשם גילוי החזקה או שימוש בסמים מסוכנים בהתאם לסעיף 250א לחוק. עוד קבע החוק בסעיף 127א כי סירובו של חייל לעשות כפי שנצטווה יהווה עבירה פלילית שעונשה עד שתי שנות מאסר.

בדברי ההסבר לתיקון בואר, כי לאור החמרת התופעה של שימוש בסמים מסוכנים במדינת ישראל בכלל ובצבא בפרט, יש לאמץ אמצעים נמרצים יותר כדי להילחם בתופעה זו. על מנת שניתן יהיה לאתר את החשודים בשימוש בסמים מסוכנים ובהחזקתם באופן מיידי, יש לאפשר למפקדים לחייב חיילים להיבדק בבדיקות לגילוי סמים מסוכנים. לאחר שנוספו סעיפים אלה לחוק השיפוט הצבאי, נדונו בפסיקת בתי הדין הצבאיים היבטים שונים של אופן הפעלת הסמכות החדשה לצורך מיגור נגע הסמים המסוכנים בצה"ל.

הוספת סעיף 127א	2. אחרי סעיף 127 לחוק העיקרי יבוא :
"סירוב להיבדק לשם גילוי שימוש בסמים מסוכנים	127א. חייל שנצטווה להיבדק לפי סעיף 250א וסירב להיבדק, דינו — מאסר שנתיים."
הוספת סעיף 250א	3. אחרי סעיף 250 לחוק העיקרי יבוא :
"בדיקות לשם גילוי החזקה או שימוש בסמים מסוכנים	250א. (א) סבר קצין שיפוט בכיר המשרת בחיל המשטרה הצבאית כי בדיקות לפי סעיף זה דרושות כדי לגלות החזקה או שימוש על ידי חייל בסם מסוכן כמשמעותו בפקודת הסמים המסוכנים [נוסח חדש], התשל"ג-1973, רשאי הוא לצוות על כל חייל — בין בנקיבת שמו ובין בדרך אחרת — להיבדק בבדיקות אלה.
	(ב) שר הבטחון, באישור שר הבריאות, יקבע בתקנות את הבדיקות לפי סעיף זה, את אופן עריכתן ואת התעודות שיינתנו על תוצאותיהן."

הסעיפים הרלוונטיים מתוך חוק השיפוט הצבאי (תיקון מס' 16), התשמ"ג-1983 — סריקה מתוך מסמכי תיקון חוק השיפוט הצבאי, בו נוספה סמכות הוצאת הצו

ההליך המשפטי

אחד מההליכים המשמעוניים שעסקו באופן הפעלת סמכות צו הקש"ב ונדונו באותם ימים בפני בתי הדין הצבאיים, היה עניינו של רב"ט קרמר, אשר אף התגלגל לפתחו של בית המשפט העליון. נגד רב"ט קרמר התקבל מידע מודיעיני כי הוא משתמש בסמים מסוכנים. החייל זומן לחקירה, אך התחמק במשך שבועות מלהתייצב במשרדי מצ"ח ונעדר מן השירות שלא כדיון. כשנחקר לבסוף, החייל לא שיתף פעולה בחקירתו וסירב לדרישת חוקרים למסור דגימות לצורך גילוי שימוש בסמים מסוכנים.

נוכח כל אלה, הוצא בעניינו צו קצין שיפוט בכיר, שחייב אותו למסור דגימת שתן וטבילת אצבעות, על מנת לאתר שרידים של סם מסוכן. החייל סירב לפעול על פי הצו, ולכן הועמד לדין בעבירה של סירוב להיבדק לשם גילוי שימוש בסמים מסוכנים. החייל הורשע, וערער על הרשעתו בפני בית הדין הצבאי לערעורים במסגרת ע/35/92 רב"ט קרמר נ' התצ"ר .

בערעור נטען, כי הצו שהוצא לקה בחוסר סבירות קיצוני, מאחר שהקצין שחתם על הצו לא הפעיל שיקול דעת עצמאי, ונסמך באופן מלא על שיקול דעתם של גורמי החקירה והמודיעין. עוד נטען, כי החייל ביקש להיוועץ בעורך דין בטרם ייתן דגימה כפי שנדרש, אך לא ניתנה לו הזדמנות לעשות כן.

מהתשתית העובדתית שנפרסה בפני בית הדין הצבאי המחוזי עלה, כי קצין השיפוט הבכיר בחן בעצמו את המידע המודיעיני נגד החייל, הגם שזהותו של המודיע וסיווגו של המידע נשמרו בידי גורמי המודיעין. כמו כן, הקצין שוחח עם החוקרים, שפירטו בפניו את השתלשלות העניינים בחקירתו של החייל עד לאותה נקודת זמן. לאור אלה, קבע בית הדין הצבאי לערעורים, כי לא היה כל פסול בהסתמכותו של קצין השיפוט הבכיר על המידע שהועבר לו על ידי אחרים, וכי לא נפל פגם בשיקול דעתו. אשר לטענה בדבר הפגיעה בזכות ההיוועצות של החייל קבע בית הדין, כי לא ניתן לשלול כי כריכתו של החייל את מתן הדגימה כפי שהצטווה לעשות בפגישה עם עורך דינו תכליתה להשהות את מתן הדגימה על מנת לחבל בהליכי החקירה.

על פסק דינו של בית הדין הצבאי לערעורים הוגשה בקשת רשות ערעור בפני בית המשפט העליון - רע"פ 2105/92 רב"ט קרמר נ' התצ"ר. הנשיא שמגר (כתוארו אז) דן בבקשת רשות הערעור ומצא כי יש לדחותה. הנשיא שמגר קבע, כי קיום בדיקות לגילוי שימוש בסמים מסוכנים חיוני לצורכי הכוונות הצבאית ולבדיקת כשירות החיילים למילוי תפקידם. על כן, אין לפרש את הסמכות לצוות על חייל להיבדק לשם גילוי שימוש בסמים מסוכנים באופן ההופך אותה לבלתי שמישה או לבלתי ישימה.

לנוכח זאת, נקבע כי החלטתו של קצין השיפוט הבכיר יכולה להסתמך על עובדות שבהן הוא נוכח בעצמו, או על יסוד נתונים שנמסרו לו על ידי גורם צבאי אחר, וכי אין על קצין השיפוט הבכיר חובה לערוך בדיקה של מהימנות המידע אשר נראה סביר על פניו. אשר לטענה, כי זכותו של מי שניתנה לגביו הוראה להיבדק כי עורך דינו יהיה נוכח במקום, נקבע כי אין כל זכות חוקית לכך, וגם אין כל צורך הגיוני בפיקוח על אופן עריכת הבדיקה, שהיא מדעית וטכנית.

חשיבות הפרשה

הפרשה הדגישה את חשיבותו של כלי אכיפה משמעותי בצמצום תופעת השימוש והחזקה בסמים מסוכנים והחזקתם בצבא. הפרשה עסקה בסמכויותיו של קצין שיפוט בכיר של משטרה צבאית בהוצאת צו המחייב חייל להיבדק להימצאות שרידי סמים מסוכנים בגופו, וחידדה את הדרוש מקצין השיפוט בבוחנו את המידע המובא בפניו בטרם יחליט האם להוציא צו כאמור. זאת ועוד, במסגרת הפרשה חודדו גדריה של זכות ההיוועצות של חשוד עם עורך דינו לאורך הליך החקירה ובעת קיום פעולות חקירה שונות.

מדוע בחרנו בנושא?

מתוקף תפקידנו כתובעים בתביעה הצבאית, אנו מחויבים לעקרון שלטון החוק ועקרון תקינות המנהל. החלטת בית המשפט העליון במקרה זה היא אבן דרך חשובה בבחינת אופן הפעלת שיקול הדעת על ידי גורם מוסמך בצבא, ומתווה את הדרוש על מנת שייקבע כי ההחלטה שהתקבלה בסופו של תהליך מנהלי היא סבירה.

להרחבה בנושא, ראו את המקורות הבאים:

- חוק השיפוט הצבאי, התשט"ו-1955 ;
- הצעת חוק השיפוט הצבאי (תיקון 16), התשט"ו-1955 ;
- ע/35/92 רב"ט קרמר נ' התצ"ר ;
- רע"פ 2105/92 רב"ט קרמר נ' התצ"ר.